

Тема 1. Цифровізація обліку: сутність та загальні аспекти

1. Поняття цифровізації та її значення для обліку
2. Традиційне та цифрове документування: порівняльна характеристика
3. Вплив цифровізації на професію бухгалтера
4. Приклади цифрової трансформації в обліку
5. Перспективи розвитку цифровізації обліку

1. Поняття цифровізації та її значення для обліку

Цифровізація є одним із провідних трендів сучасної економіки. У сфері бухгалтерського обліку вона відіграє стратегічну роль, адже забезпечує перехід від традиційних паперових носіїв до електронних документів, автоматизацію облікових процесів, підвищення прозорості та ефективності управління. У сучасних умовах цифрова трансформація є не лише технічним процесом, а й інституційною зміною, що впливає на професію бухгалтера, моделі бізнесу та систему економічних відносин.

Цифровізація – це процес упровадження та використання цифрових технологій у різних сферах діяльності з метою підвищення ефективності, автоматизації процесів та оптимізації прийняття рішень.

Цифровізація в обліку – це процес впровадження цифрових технологій у систему бухгалтерського документування та облікових процедур. Вона передбачає створення, обробку, зберігання та передачу облікових даних у електронному вигляді з використанням сучасних інформаційних систем.

У бухгалтерському обліку цифровізація означає перехід від традиційного паперового документообігу та ручних операцій до електронних форматів, автоматизованих систем і інтегрованих інформаційних платформ.

Основні риси цифровізації в обліку:

- 1) Електронне документування – створення, передавання та зберігання

первинних документів у цифровій формі.

2) Автоматизація облікових операцій – зменшення ручної праці та людського фактору завдяки програмним рішенням.

3) Інтеграція систем – об'єднання бухгалтерського обліку з управлінськими, фінансовими, податковими та аналітичними системами.

4) Прозорість і контроль – завдяки цифровим інструментам забезпечується відстеження операцій у режимі реального часу.

Значення цифровізації для бухгалтерського обліку:

- *Підвищення точності* – мінімізація ризику помилок, що виникають через ручне введення даних.

- *Оперативність* – документи і звітність формуються швидше та доступні онлайн.

- *Прозорість і контроль* – забезпечується доступ до історії змін, контроль версій документів та дотримання регламентів.

- *Зниження витрат* – скорочення витрат на паперовий документообіг та архівне зберігання.

- *Можливість дистанційної роботи* – актуально в умовах глобалізації та мобільності бізнесу.

- *Аналітика та прогнозування* – цифрові дані легко інтегруються з ВІ-системами (Business Intelligence), що дає змогу проводити глибокий аналіз і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Еволюція цифровізації: від механізації → автоматизації → комп'ютеризації → цифровізації → інтелектуалізації (AI, Big Data).

Відмінність понять:

- ✓ *комп'ютеризація* – використання ПК та програм;

- ✓ *інформатизація* – систематичне впровадження інформаційних технологій;

- ✓ *цифровізація* – інтеграція цифрових технологій у бізнес-процеси.

Таким чином, цифровізація в обліку не лише змінює технічні інструменти,

а й формує нову модель роботи бухгалтера – від «реєстратора операцій» до аналітика і стратегічного радника.

2. Традиційне та цифрове документування: порівняльна характеристика

Традиційне документування – це створення, оформлення, передавання та зберігання первинних документів у паперовій формі.

Основні риси:

1. Використання паперових носіїв (накладні, акти, рахунки, касові ордери).
2. Ручне підписання та проставлення печаток.
3. Фізичне архівне зберігання (папки, сейфи, архіви).
4. Високі витрати часу та ресурсів на пошук і обробку документів.
5. Вразливість до фізичного знищення (пожежі, затоплення, псування).

Цифрове документування – це створення, обробка, передача та зберігання документів у електронній формі з використанням цифрових технологій.

Основні риси:

1. Використання спеціалізованих програм і систем (М.Е.Дос, Вчасно, SAP).
2. Електронний підпис (КЕП/ЕЦП) як аналог власноручного підпису.
3. Хмарне зберігання з багаторівневим захистом.
4. Автоматизація процесів обробки даних (OCR, AI).
5. Миттєва передача та погодження документів.

Таблиця 1.1 – Порівняння традиційного та цифрового документування

Ознака	Паперове документування	Цифрове документування
Швидкість обробки	Повільна, потребує ручного введення даних	Висока, автоматизована
Місце зберігання	Фізичний архів (шафи, склади)	Хмарні сервіси, електронні архіви
Доступність Ризики	Обмежена територіально Пожежі, втрати, псування	Глобальна, дистанційний доступ Кіберзагрози, потреба в захисті даних

Витрати	Високі: друк, оренда приміщень	Менші у довгостроковій перспективі (програмне забезпечення, інтернет)
Форма носія	Паперові документи	Електронні файли
Підпис	Власноручний підпис, печатка	КЕП/ЕЦП
Передача	Кур'єр, пошта	Інтернет, СЕД, хмарні сервіси
Доступ	Лише фізичний	Онлайн, багатокористувацький
Масштабованість	Обмежена	Висока

Перехід від традиційного до цифрового документування – це не просто зміна носія інформації, а трансформація всієї системи бухгалтерського обліку.

Традиційний підхід забезпечує юридичну значимість, але є громіздким і неефективним. Цифровий дає швидкість, доступність, інтеграцію й аналітику, проте вимагає якісного кіберзахисту та навчання персоналу.

Таким чином, цифровізація документування стає ключовою умовою розвитку сучасного обліку.

3. Вплив цифровізації на професію бухгалтера

Цифровізація трансформує професію бухгалтера, автоматизуючи рутинні завдання та надаючи інструменти для аналізу великих даних, що вимагає від фахівців нових навичок у використанні хмарних технологій, штучного інтелекту та блокчейну. Це призводить до підвищення ефективності, швидкості та точності облікових процесів, а також до переорієнтації бухгалтера з суто облікових функцій на стратегічні, аналітичні та консультаційні завдання, що забезпечує конкурентоспроможність підприємств.

Ключові зміни в професії бухгалтера:

1. Автоматизація рутинних процесів: Завдяки цифровізації, багато рутинних операцій, таких як введення даних, обробка документів та складання звітів, автоматизуються, що звільняє час бухгалтера для виконання складніших завдань. Складання первинних документів, розрахунок заробітної плати,

формування звітності та інші повторювані операції все більше виконуються автоматично. Бухгалтер зосереджується не на механічному введенні даних, а на аналізі, контролі та консультуванні.

2. Впровадження нових технологій: Бухгалтерам необхідно опанувати нові технології, такі як:

- Хмарні рішення: забезпечують мобільність та доступність фінансової інформації в будь-який час і з будь-якого пристрою, а також знижують витрати на інфраструктуру.
- Штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання: допомагають у зборі, обробці та аналізі фінансової інформації, виявляючи закономірності та ризики.
- Блокчейн-технології: підвищують прозорість, безпеку та надійність фінансових операцій.
- Аналітика великих даних: дозволяє отримувати стратегічні інсайти та прогнози на основі аналізу величезних обсягів фінансової інформації.
- Основи кібербезпеки, адже бухгалтер працює з конфіденційною інформацією.

3. Зміна функцій та ролей: Бухгалтер перетворюється з виконавця на аналітика та стратега, що займається інтерпретацією даних, наданням рекомендацій та підтримкою прийняття управлінських рішень. Тобто здійснюється перехід від «обліковця» до бізнес-аналітика. Попит зростає на фінансових радників, аудиторів даних, спеціалістів з управління ризиками. Бухгалтер має пояснювати результати обліку керівництву зрозумілою мовою, а не лише «для податкової».

4. Підвищення вимог до навичок: Виникає потреба у розвитку аналітичних, критичних та цифрових навичок, а також у знанні сучасних інформаційних систем.

5. Вплив на законодавче регулювання: Зміни в технологіях впливають на

методологію та правила ведення бухгалтерського обліку, що вимагає від бухгалтерів постійного оновлення знань.

6. Мобільність і віддалена робота (хмарні сервіси дозволяють вести облік з будь-якої точки світу. Це відкриває можливості для фрилансу та роботи з іноземними компаніями).
7. Зростання значення етики та довіри (при цифровізації ризик фальсифікації та маніпуляцій також зростає. Бухгалтер має гарантувати достовірність і прозорість даних).
8. Виклики та ризики (постійне навчання та адаптація до нових програм; ризик «вимивання» класичних бухгалтерських посад (наприклад, касир, оператор введення даних); підвищена відповідальність за контроль автоматизованих систем).

Таблиця 1.2 – «Бухгалтер учора» – «бухгалтер завтра»

Аспект	Традиційний бухгалтер	Бухгалтер у цифрову добу
Основні завдання	Введення даних, складання первинних документів, ручний розрахунок	Контроль систем автоматизації, аналіз фінансових даних, консультування керівництва
Роль	Виконавець, "обліковець"	Бізнес-аналітик, фінансовий радник, партнер у прийнятті рішень
Інструменти	Паперові документи, Excel	ERP-системи (SAP, Oracle, BAS ERP), хмарні сервіси, Big Data-аналітика
Необхідні компетенції	Знання облікових стандартів, уміння рахувати вручну	Робота з IT-системами, аналітичне мислення, кібербезпека, знання AI
Організація роботи	Фіксоване робоче місце, паперовий архів	Віддалений доступ, хмарні сервіси, мобільність
Комунікація	Звітність для податкових органів	Взаємодія з менеджментом, інвесторами, IT-фахівцями
Етика та довіра	Основний акцент на відповідності нормам	Забезпечення прозорості, захист даних, попередження маніпуляцій
Виклики	Великий обсяг ручної роботи, рутинність	Постійне навчання, ризик скорочення "класичних" посад, контроль цифрових ризиків

Переваги для бізнесу:

- *Підвищення ефективності та точності:* Автоматизація зменшує людський фактор і підвищує швидкість і точність облікових операцій.

- *Покращення прозорості та безпеки:* Хмарні рішення та блокчейн-технології забезпечують надійний захист даних та прозорість фінансової інформації.
- *Сприяння стратегічному прийняттю рішень:* Аналіз великих даних дозволяє отримувати глибокі інсайти для більш обґрунтованого стратегічного планування

Виклики та ризики цифровізації:

- проблеми інформаційної безпеки;
- залежність від технічної інфраструктури;
- опір персоналу до нових технологій;
- юридична значимість і збереження електронних документів.

Таким чином, в процесі цифровізації відбувається зміна ролі бухгалтера: перехід від технічного виконавця до фінансового аналітика; скорочення рутинної роботи за рахунок автоматизації; необхідність нових компетентностей: робота з ERP-системами, електронними архівами, кібербезпекою; можливість дистанційної роботи й обслуговування клієнтів онлайн.

4. Приклади цифрової трансформації в обліку

Цифрову трансформацію в обліку можна систематизувати в такому вигляді:

1. Перехід на електронні документи

Використання електронних первинних документів (*е-акти, е-накладні, е-рахунки*). В Україні електронні податкові накладні та подання звітності через *Електронний кабінет платника податків*.

2. Хмарні бухгалтерські сервіси (QuickBooks Online, Xero, FreshBooks (США, ЄС); в Україні – BAS ERP у хмарі, Сота, М.Е.Дос онлайн). Доступ з будь-якого місця світу, спільна робота кількох користувачів.

3. Використання ERP-систем (SAP, Oracle NetSuite, Microsoft Dynamics

365 інтегрують облік з виробництвом, логістикою та HR). Наприклад: компанія Coca-Cola застосовує SAP для централізованого управління всіма процесами.

4. Автоматизація облікових операцій. Роботизована автоматизація процесів (RPA) – наприклад, робот сам завантажує банківські виписки в облікову систему. В Україні банки пропонують API для інтеграції онлайн-банкінгу з бухгалтерією.

5. Використання аналітики великих даних (Big Data). Компанії аналізують мільйони транзакцій для виявлення ризиків шахрайства. Наприклад: міжнародні аудиторські компанії (KPMG, Deloitte, PwC) застосовують аналітику у перевірках клієнтів.

6. Застосування штучного інтелекту та чат-ботів. AI-помічники формують звітність, перевіряють помилки, прогнозують рух коштів. Наприклад, PwC розробила власну AI-платформу GL.ai для автоматичного аналізу бухгалтерських проведення.

7. Blockchain в обліку. Використовується для захисту та перевірки достовірності фінансових операцій. Наприклад, EY (Ernst & Young) розробила платформу EY Blockchain Analyzer для перевірки транзакцій у криптовалютах.

Отже, цифрова трансформація – це не просто «програми для обліку», а повна зміна логіки роботи бухгалтера, коли рутинні процеси відходять у минуле, а на перший план виходять аналітика, контроль та стратегічне бачення.

5. Перспективи розвитку цифровізації обліку

У найближчі роки очікується посилення інтеграції облікових процесів із технологіями штучного інтелекту, блокчейну та смарт-контрактів. Це забезпечить ще вищий рівень прозорості, швидкості обробки та захисту інформації.

Перспективи розвитку цифровізації обліку можна розглянути з таких

позицій:

1. Повна автоматизація облікових процесів

✓ Використання штучного інтелекту (AI) для автоматичного формування бухгалтерських проведення.

✓ Автоматична перевірка коректності даних і виявлення аномалій.

✓ Роботизація рутинних завдань (RPA – Robotic Process Automation).

2. Використання блокчейну

✓ Створення незмінних реєстрів господарських операцій.

✓ Можливість миттєвої перевірки достовірності документів.

✓ Заміна традиційних актів та накладних на смарт-контракти.

3. Big Data та аналітика в реальному часі

✓ Збирання та аналіз великих обсягів даних для прогнозування фінансових результатів.

✓ Візуалізація даних за допомогою інтегрованих BI-систем (Power BI, Qlik, Tableau).

✓ Прийняття рішень на основі прогнозованої аналітики, а не лише фактів минулого.

4. Хмарні технології та мобільний облік

✓ Доступ до облікових систем з будь-якого місця світу.

✓ Спільна робота бухгалтерів, аудиторів та менеджерів у єдиному цифровому середовищі.

✓ Зниження витрат на IT-інфраструктуру завдяки SaaS-рішенням.

5. Електронна держава та інтеграція з держсервісами

✓ Повна відмова від паперових документів на рівні держави («paperless»).

✓ Інтеграція бухгалтерських систем із платформами «Дія», ДПС, НБУ.

✓ Автоматичне формування та подання звітності.

6. Підвищення ролі бухгалтера

✓ Бухгалтер майбутнього = аналітик + радник керівництва.

✓ Замість ручного введення даних – контроль, інтерпретація та аналіз інформації.

✓ Посилення значення професійної етики та навичок роботи з цифровими інструментами.

7. Перспектива «цифрового аудиту»

✓ Перехід від вибіркової перевірки до 100% контролю даних у реальному часі.

✓ Використання аналітичних інструментів для моніторингу фінансових операцій.

✓ Аудитор як «навігатор бізнесу», а не лише контролер.

Отже, цифровізація бухгалтерського обліку спрямована на те, щоб зробити систему швидкою, прозорою, інтегрованою та аналітичною. А місія бухгалтера трансформується: він стає не реєстратором минулих фактів, а партнером у прийнятті стратегічних рішень.